

Avoliitto

Opas avoliiton
sopimukseen

SISÄLLYS

- 3 Mikä on avoliitto?
- 3 Milloin avoliiton katsotaan alkaneen?
- 4 Onko avopuolisoilla erityisiä oikeuksia?
- 4 Kuinka omaisuus avoliiton päätyttyä jaetaan?
- 5 Mistä kaikesta avoliittolaki säätelee?
- 5 Miten avoliittolain mukainen erottelu tapahtuu?
- 6 Voiko avopuoliso saada hyvitystä panoksestaan?
- 7 Mikä on avoehdosopimus?
- 8 Onko avoliittolain mukaisella omaisuuden erottelulla ja hyvityksen maksamisella veroseuraamuksia?
- 9 Miksi avopuolisoiden kannattaa laatia testamentti?
- 10 Mitä hyötyä on edunvalvontavaltakirjasta?
- 11 Ota yhteyttä Lexlyyn

Mikä on avoliitto?

Avoliitto on lähtökohtaisesti **vapaamuotoinen** parisuhteen muoto. Sen perustamiseen ei liity sen kummempaa seremoniallisuutta – sen kun ryhdytään asumaan samassa osoitteessa. Avoliittoon liittyvät mielikuvat ja avoliitossa olevien itsensä mielipide liiton pysyvyydestä ja sitovuudesta vaihtelevat hyvin paljon. Siinä missä toiset parit lähinnä seurustelevat tai asuvat yhdessä, toisten liitto voi olla kaikilta ulkoisilta ominaisuuksiltaan avoliittoa vastaava.

Avoliitto voi päättyä kolmella tavalla: avioliiton solmimiseen, averoon tai avopuolison kuolemaan.

Avoliitto on juridisesti aivan eri asia kuin avioliitto. Mutta kuten avioliitossakin, avoliiton päättyessä tulee käsiteltäväksi parisuhteen taloudellinen puoli. Koska pitkään avoliitto ei synnytä puolisoille avio-oikeutta toisen omaisuuteen, tilanne voi olla kinkkinen. Joissain tilanteissa avio-oikeuden puuttuminen saattaa johtaa taloudellisesti epäreiluun lopputulokseen avoliiton päättyessä.

Milloin avoliiton katsotaan alkaneen?

Avoliiton alkaminen saattaa olla vaikeammin todettavissa kuin vaikka avioliiton. Ei ole mitään tiettyä ajankohtaa, kuten vihkiminen, jolloin avoliiton voitaisiin virallisesti katsoa alkaneen. Lähtökohtaisesti avoliitto kuitenkin edellyttää **yhteistaloudessa asumista**.

Yhteistaloudessa asuminen ei välttämättä aina kuitenkaan tarkoita sitä, että puoliset asuisivat samassa osoitteessa. Erilleen asumiselle saattaa olla esimerkiksi työhön, opiskeluun tai muuhun sellaiseen liittyvä syy, jonka ei ole katsottava katkaiseen yhteistaloutta. Kyse on yhteisestä taloudesta ja kodista sekä sen ylläpidosta. Yhteisen elon tarkoitus on merkittävä tekijä silloin, kun pohditaan avoliittoon liittyviä kysymyksiä.

Onko avopuolisolla erityisiä oikeuksia?

Avoliitossa elävillä ei ole elatusvelvollisuutta toista puolisoa kohtaan. Avopuolisot eivät myöskään voi periä toisiaan ilman testamenttia ja leskeneläkettäkin on oikeus saada vain siltä ajalta kun puolisoiden yhteinen lapsi on alaikäinen.

Avopuolisot omistavat kumpikin omista nimissään olevan omaisuuden, eikä kummallakaan ole avio-oikeutta vastaavaa oikeutta toisen puolison omaisuuteen.

Avopuolison oikeutta toisen puolison omaisuuteen ei suojata millään lailla eikä esimerkiksi yhteisenä kotina käytetyn asunnon myymiselle ole omistajapuolisolla mitään estettä. Koska puolisot omistavat kumpikin omaisuutensa nimiperiaatteen mukaisesti, on avoero ja sitä seuraava varojen jako lähtökohtaisesti yksinkertainen, silloin, kun avoero on sopuisa ja puolisot pystyvät erottelemaan oman omaisuutensa.

Kuinka omaisuus avoliiton päättyessä jaetaan?

Kun avoliitto päättyy, kumpikin puoliso pitää lähtökohtaisesti oman omaisuutensa. Omaisuus jaetaan yleensä sen mukaan, mitä kumpikin puoliso omistaa. **Omaisuus kuuluu sille, jonka nimissä omaisuus on.** Puolisot myös vastaavat omista veloistaan. Onkin tärkeää, että omaisuus kirjattaisiin sen henkilön nimiin, joka omaisuuden on hankkinut tai siten, että omistussuhteet myös vastaavat rahoituspanoksia.

Mikäli puolisoilla on yhteisesti omistettua omaisuutta, tulee **yhteisomistus purkaa** avoliiton päättyttyä. Yhteisomistajalla on oikeus saada osansa yhteisestä esineestä jakamalla erotetuksi. Tuomioistuimien voi viime kädessä määrätä uskotun miehen huolehtimaan yhteisesti omistetun esineen myynnistä ja kauppahinnan jakamisesta.

Vuonna 2011 on tullut voimaan laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (**avoliittolaki**), jota sovelletaan avopuolisoiden yhteistalouden purkamiseen avoliiton päättyessä. Lakia sovelletaan lain 3 §:n mukaan kuitenkin ainoastaan niihin avopuolisoihin, jotka ovat asuneet yhteistaloudessa vähintään viisi vuotta tai joilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Lain soveltamisalan estää myös se, että toinen tai molemmat puolisosta on naimisissa.

Mistä kaikesta avoliittolaki säätelee?

Avoliittolain tarkoitus on turvata avopuolisoiden asemaa siinä tapauksessa, että avoliitto päättyy eroon.

Avoliittolakia ei voida soveltaa, elleivät lain 3 §:n mukaiset tunnusmerkit täyty. Näin ollen erikseen ei voida sopia, että avoliittolakia sovellettaisiin parisuhteeseen, vaikka lain edellytykset eivät täyttyisi. Avopuolisot voivat kuitenkin sopia, ettei avoliittolakia tai osaa siitä sovelleta heidän välillään tai että avoliittolakia sovelletaan vain toispuoleisesti.

Avoliittolaki takaa näin ollen hyvin laajan sopimusvapauksen puolisoille. Avopuoliso ei voi kuitenkaan luopua oikeudestaan vaatia omaisuuden erottelua ja oikeudesta hakea pesänjakajaa erottelua varten, vaikka muutoin olisi sovittu avoliittolaista poikkeavalla tavalla.

Miten avoliittolain mukainen erottelu tapahtuu?

Lain mukaan omaisuuden erottelussa kumpikin puoliso pitää oman omaisuutensa ja jos puolisoilla on yhteistä omaisuutta, on yhteisomistussuhde purettava kun niin vaaditaan.

Omaisuuden erottelusta voidaan sopia laatimalla **omaisuuden erottelukirja**. Avopuoliso tai kuolleen puolison perillinen voi hakea myös käräjäoikeudelta pesänjakajan määräämistä omaisuuden erottelua varten. Pesänjakaja määrätään ja hän toimittaa omaisuuden erottelun siten kuin perinnönjaosta säädetään.

Voiko avopuoliso saada hyvitystä?

Avopuolisolla **voi** olla avoliittolain perusteella oikeus saada **hyvitystä yhteistalouteen antamastaan panoksesta**. Oikeus hyvitykseen voi syntyä, jos puoliso on auttanut toista puolisoa kartuttamaan tai säilyttämään omaisuuttaan, ja tämä puoliso saisi perusteetonta etua, jos yhteistalous purettaisiin vain omistussuhteiden mukaan.

Merkittävääkin varallisuusero ei merkitse sitä, että hyvitystä olisi annettava. Laki edellyttää puolisolta nimenomaista *panosta* ja sitä, että panoksen antamisesta on seurannut nimenomaan *perusteetonta etua* toiselle puolisolle. Hyvityskysymys ratkaistaan sen jälkeen, kun on selvitetty kumpi puoliso omistaa minkäkin omaisuuden.

Yhteistalouden hyväksi annetuksi panokseksi katsotaan laissa:

- 1 Työ yhteisen talouden tai toisen avopuolison omistaman omaisuuden hyväksi,
- 2 varojen käyttö yhteiseen talouteen,
- 3 varojen sijoitus toisen avopuolison omistamaan omaisuuteen, tai
- 4 muu näihin verrattava toiminta.

Oikeus hyvitykseen kuitenkin raukeaa, mikäli hyvitystä ei ole vaadittu omaisuuden erottelussa eikä sitä koskevaa kannetta ole nostettu kuuden (6) kuukauden kuluessa omaisuuden erottelusta.

Lopullisesti oikeus hyvitykseen raukeaa viimeistään silloin, mikäli sitä koskevaa kannetta ei ole nostettu tai pesänjakajan määräämistä ole haettu kolmen (3) vuoden kuluessa avopuolison kuolemasta tai siitä, kun avopuolisot muuttivat pysyvästi erilleen.

Oikeutta hyvitykseen ei ole, jos panoksesta koitunut perusteeton etu on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen.

Mikä on avoehtosopimus?

Jos avopari on pitkään yhdessä tai heillä on yhteisiä lapsia, yleensä on myös yhteisiä talousasioita tai yhteistä omaisuutta. Aivan kuten avioliitossa voi sopia avioliiton päättymisen pelisäännöistä avoehtosopimuksella, myös avoliitossa voi tehdä **sopimuksen avoeron varalta eli avoehtosopimuksen**.

Avoehto kannattaa aina laatia kirjallisesti ja sopimuksessa tulee katsoa pitkälle tulevaisuuteen. Vaikka avoehto useimmiten laaditaankin koskemaan omaisuuden jakamista avoeron varalta, avoehdossa voi sopia myös sellaisista asioista, joilla on merkitystä, jos avoliitto päättyy toisen osapuolen kuolemaan.

Erotilanteissa valtaosa erimielisyyksistä liittyy raha-asioihin ja lapsiin. Kuten avoehtosopimus, sopimus avoeron varalta eli **avoehto on mahdollisuus sopia asiat ennakkoon**. Avoehdossa voidaan sopia, kuinka yhteinen omaisuus jaetaan erotilanteessa ja mitä asioita pitää ottaa huomioon. Avoehdossa sovitaan myös siitä, haluavatko puoliset, että heidän avoliittoonsa sovelletaan avoliittolain mukaista mahdollisuutta vaatia toiselta osapuolelta hyvitystä.

Yksityiskohtaisesti ja laadukkaasti laadittu avoehtosopimus sitoo avopuolisoita ja on tarvittaessa täytäntöönpanokelpoinen.

Toisin kuin avioliitossa, avoliiton päättymisen ei ole aina yksiselitteisesti määriteltävissä. Avoehdossa sovitaan tämän vuoksi usein myös siitä, milloin avoliitto katsotaan päättyneeksi.

Avoehto laaditaan usein osana perintösuunnittelua ja se on oleellinen asiakirja erityisesti uuspareille. Jokaisen avoparin on kuitenkin kannattavaa laatia avoehto.

Onko avoliittolain mukaisella omaisuuden erottelulla ja hyvityksen maksamisella veroseuraamuksia?

Avoerossa pitää muistaa se olennainen lähtökohta, että avopuolisolta puuttuu pelkästään avioliittoon kytketty mahdollisuus siirtää omaisuuttaan toiselle puolisolle avio-oikeuden puitteissa ja verovapaalla tasingolla. Avopuolisot saattavatkin joutua verovelvollisiksi eri syistä. Tällaisia syitä voivat olla muun muassa:

- 1 Mikäli hyvityksen maksamiselle ei ole asiallisia perusteita, voidaan suoritus tilanteesta riippuen tulkita lahjaksi ja siitä tulee maksaa lahjavero.
- 2 Rahana tai rahanarvoisena etuutena saatu hyvitys saatetaan katsoa tuloveronalaiseksi tuloksi.
- 3 Kiinteistönä tai arvopapereina luovutettu hyvitys verotetaan varainsiirtoverolla.
- 4 Lisäksi hyvityksen muuna omaisuutena kuin rahana maksavalla avopuolisolla realisoituu luovutusvoiton verotus.

Miksi avopuolisoiden kannattaa laatia testamentti?

Avoliitto on avioliittoon verrattuna lain suomien oikeuksien osalta täysin erilainen parisuhteen muoto – itse asiassa huomattavasti **turvattomampi**. Laki lähtee siitä, että avopuolisot omistavat kumpikin omissa nimissään olevan omaisuuden eikä oikeutta toisen omaisuuteen synny avoliittoon astuttaessa. Kun avoliitto päättyy avopuolison kuolemaan, viimeksi elävän avopuolison on pärjättävä itsenäisesti omalla omaisuudellaan. Toisin kuin avioliitossa, avoliitossa puoliset eivät peri toisiaan missään olosuhteissa.

Siinä missä laki antaa avioleskelle oikeuden jäädä puolison kuoleman jälkeen asumaan puolisojen yhteiseen kotiin, ei avoliitossa tällaista oikeutta synny. Jos ensin kuolleella aviopuolisolla on perillisiä, heillä on siis oikeus myydä avioleskeltä asunto alta, vaikka sitä olisikin käytetty avoparin yhteisenä kotina.

Avopuoliso perii puolisonsa ainoastaan testamentilla.

Testamentti on ainoa keino antaa avioleskelle taloudellista turvaa avoliiton päättyessä toisen puolison kuolemaan. Testamentilla voit antaa avopuolisollesi asumisen turvaa hallintaoikeudella tai halutessasi voit testamentata hänelle omaisuutta omistusoikeudella. Tavatantonta ei ole sekään että avopuolisot, joilla on yhteiset lapset, testamenttavat omaisuutensa viimeksi elävälle puolisolle omistusoikeudella ja vasta avioleskenkin kuoltua heidän yhteisille lapsilleen. Toki perinnönjättäjän rintaperillisillä on aina oikeus saada oma lakiosansa.

Jos avopuolisilla on yhteisiä lapsia, testamentilla perivä avopuoliso kuuluu **ensimmäiseen perintöveroluokkaan** ja maksaa perintöveroa enintään 19 % perinnöstä. Kannattaa myös muistaa, että avopuoliso voi periä testamentilla alle 110.000 € perintöverovapaasti, jos heillä on yhteisiä lapsia. Avopuoliso joutuu sen sijaan toiseen ja ankarammin verotettuun veroluokkaan, jos yhteisiä lapsia ei ole. Tällöin voi olla hyvä pohtia omaisuuden hallintaoikeuden testamenttaamista avopuolisolle. Hallintaoikeudella saadusta omaisuudesta avopuoliso ei maksa perintöveroa lainkaan. Lisäksi hallintaoikeus keventää omistajien perintöverotusta.

Mitä hyötyä on edunvalvontavaltakirjasta?

Avopuolisosi ei voi hoitaa asioitasi ilman erillistä valtakirjaa.

Moni ei tiedä, että pitkäaikaisenkaan puolison asioita ei voi hoitaa ilman erillistä valtuutusta. Laki ei tunne tässä poikkeusta, oli kyseessä sitten avio- tai avoliitto. Jotta puoliset voivat hoitaa toistensa asioita myös siinä tilanteessa, että jomman kumman toimintakyky sattuisi esimerkiksi onnettomuuden tai sairauden seurauksena yllättäen heikkenemään, on tärkeää huolehtia, että testamentin lisäksi myös edunvalvontavaltakirja on tehty ajoissa.

Edunvalvontavaltakirjalla voi antaa haluamalleen henkilölle oikeuden hoitaa asioitaan ja päättää puolestaan, jos oma ilmaisu- tai toimintakyky heikkenee. Edunvalvontavaltakirjan voi laatia koskemaan ainoastaan taloudellisia asioita tai myös henkilöä koskevia (esimerkiksi terveyteen) liittyviä asioita.

Kun ollaan pitkässä parisuhteessa, puoliset yleensä tuntevat toisensa paremmin kuin kukaan muu. Usein onkin luontevaa, että edunvalvontavaltuutuksen tekee avo- tai aviopuolisolleen. Välttämätöntä tämä toki ei ole.

On tärkeää, että avopuolisot keskustelevat keskenään myös siitä vaihtoehdosta, että asiat eivät sujuisikaan siten kuin olisi ihanteellista. On järkevää puhua esimerkiksi siitä, mitä toivoo yhteiselle asunnolle tapahtuvan, jos toinen vaikkapa vammautuu vakavasti ja tarvitsee ympärivuorokautista hoitoa kodin ulkopuolella. Kannattaa huomioida, että edunvalvontatilanne saattaa vaikuttaa myös paljon puolisoitten mahdollisuuksiin hoitaa yhteisen talouden kuluja.

Kun asiat on keskusteltu, ne kannattaa viedä paperille edunvalvontavaltakirjan muodossa. Kun paperi on tehty, voi keskittyä nauttimaan elämästä. Jos valtakirjalle tulee tarvetta, haetaan valtakirjan vahvistamista Digi- ja väestötietovirastosta. Vahvistamista varten tarvitaan alkuperäisen edunvalvontavaltakirjan lisäksi asiantuntijan (käytännössä lääkärin) lausunto toimintakyvystä. Vasta valtakirjan vahvistamisen jälkeen valtuutettu voi toimia valtuuttajan puolesta.

Ota yhteyttä Lexlyyn

Tee kaikki avoliittoon liittyvät sopimukset Lexlyn avulla.

- 1 Voitte tehdä avoehostosopimuksen, testamentin ja edunvalvontavaltakirjat verkkopalvelussamme itsenäisesti.
- 2 Voitte tehdä asiakirjat perhejuristimme avulla etävastaanotolla eli puhelimen tai videoyhteyden välityksellä.
- 3 Perhejuristi voi myös laatia avoehostosopimuksen, testamentin ja edunvalvontavaltakirjat toimistollamme.

www.lexly.fi

asiakaspalvelu@lexly.fi

010 3379 150

LEXLY
HELPOIT LAKIPALVELUT

© Lexly Oy 2023